

Γ Ε Ω - Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Ο Τ Η Τ Ε Σ

ΥΠΕΡΑΣΠΙΖΟΝΤΑΣ «ΜΙΚΡΟΥΣ»
ΚΑΙ «ΜΕΓΑΛΟΥΣ» ΤΟΠΟΥΣ

Στην Ελλάδα η έλλειψη κτηματολογίου, η ασάφεια και η περιορισμένη θεσμοθέτηση χρήσεων γης και οι συχνές παράνομες πράξεις κράτους, τοπικής αυτοδιοίκησης και ιδιωτών έχουν ως αποτέλεσμα τη συνεχή συρρίκνωση των ελεύθερων χώρων στην πόλη και τις βίαιες αλλαγές χρήσεων στην ύπαιθρο. Ένα κοινό χαρακτηριστικό όλων των ελληνικών πόλεων είναι η απουσία ελεύθερων χώρων και ειδικά πράσινου. Στην ύπαιθρο οι ακτές, και ειδικά εκείνες που μπορούν να αξιοποιηθούν τουριστικά, αντιμετωπίζουν τις μεγαλύτερες πιέσεις. Απέναντι στις κάθε είδους επιβουλές υπάρχουν κάποιοι και κάποιες που υπερασπίζονται «μικρούς» και «μεγάλους» τόπους, κινητοποιούνται και συγκρούονται. Οι συγκρούσεις γύρω από παρόμοια θέματα χώρου αποτελούν ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον αντικείμενο της γεωγραφίας, γιατί αναδεικνύουν τις πολλαπλές σημασίες του τόπου και τις διαφορετικές προσεγγίσεις τους από τις κοινωνικές ομάδες. Οι Γεωγραφίες ζήτησαν από δύο συναδέλφους που έχουν συμβάλει καθοριστικά σε παρόμοιους αγώνες υπεράσπισης τόπων, ο πρώτος στην Πυλία και ο δεύτερος στην Αθήνα, να περιγράψουν τις εμπειρίες τους. Για τα θέματα αυτά το περιοδικό έχει ανοικτές τις σελίδες του.

Η ΠΟΤΑ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ...
ΤΑ ΓΗΠΕΔΑ ΓΚΟΛΦ ΚΑΙ... Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ!

Γιώργος Γκόνης*

1. Το ιστορικό

Η Περιοχή Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ) Μεσσηνίας συνίσταται από τρία τμήματα, έκτασης 1.450 στρ. το καθένα, τα οποία χωροθετούνται στο Νομό Μεσσηνίας και στις περιοχές των Δήμων Γαργαλιάνων, Νέστορος, Πύλου και Πεταλιδίου. Στις περιοχές αυτές εντάσσεται ο μοναδικός ιστορικός, φυσικός και οικολογικός χώρος που περιλαμβάνει τον όρμο του Ναυα-

* Κίνηση Πολιτών Μεσσηνίας «ΚΙΝΩ».

Ευρύτερη περιοχή κόλπου Ναυαρίνου:
η κατάσταση πριν τις επεμβάσεις

Ευρύτερη περιοχή κόλπου Ναυαρίνου:
η κατάσταση μετά τις επεμβάσεις

ρίνου, αρχαιολογικούς χώρους (κλασικούς και προϊστορικούς), το μοναδικό βιότοπο της Λιμνοθάλασσας «Διβάρι», περιοχές εξαιρετικής ομορφιάς και γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας, αλλά και περιοχές προστασίας ενταγμένες στο δίκτυο NATURA (GR 225004). Το κάθε τμήμα ΠΟΤΑ, με τον εισαγωγικό νόμο που τις θεσπίζει και τις περιγράφει (άρθρο 29 του Ν. 2545/97), περιλαμβάνει ένα σύνολο τουριστικών εγκαταστάσεων, εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής και συμπληρωματικές εγκαταστάσεις αναψυχής, άθλησης και διάθεσης ελεύθερου χρόνου.

Την υλοποίηση των σχεδίων κατασκευής και εκμετάλλευσης περιοχών ΠΟΤΑ αναλαμβάνει η εταιρεία TEMES A.E., συμφερόντων της εφοπλιστικής οικογένειας Βασιλείου Κωνσταντακόπουλου. Από τη δεκαετία του '80 η εν λόγω εταιρεία κάνει αισθητή την παρουσία της στην περιοχή, αποκτώντας γη στο μεν τμήμα «Ρωμανός» από την οικογένεια Κοκκέβη (αρχική έκταση 800 στρ.), στο δε τμήμα Πύλου από τις υπό εκκαθάριση εταιρείες Καραγιώργη (γνωστού για σχέδια για κατασκευή ναυπηγείων και βαριάς βιομηχανίας τη δεκαετία του '70), έκτασης περίπου 1.200 στρεμμάτων.

Το θεσμικό πλαίσιο ολοκληρώνεται με κοινές υπουργικές αποφάσεις (1998) και η ενδιαφερόμενη εταιρεία αρχίζει εντατικά να αγοράζει γη και να κινείται για τις πρώτες εγκρίσεις. Παρά τις αρνητικές εισηγήσεις των επιμέρους εφορειών αρχαιοτήτων (κλασικών, βυζαντινών, εναλίων, νεότερων μνημείων), και παρά την επιφυλακτική έως αρνητική στάση του συνόλου του αθηναϊκού Τύπου [π.χ. ο *Ριζοσπάστης* γράφει για «Ξενοδοχείο η Ελλάδα», ο *Αδέσμευτος Τύπος* (του Μήτση) ότι «θάβουν τις αρχαιότητες», η *Καθημερινή* ότι «κτίζεται ο Όρμος του Ναυαρίνου» κ.λπ.], το ΚΑΣ αποφασίζει θετικά για την επένδυση. Παράλληλα, το έργο εντάσσεται στο Β' ΚΠΣ με 50 δισ. και ανακοινώνεται ότι ξεκινά το 2000 και θα είναι αποπερατωμένο το 2002 (!!!).

Το 2001 με την ΚΥΑ 24069/3817/19-10-2001 (ΦΕΚ 887/22-10-01) χαρακτηρίζονται οι περιοχές της ΠΟΤΑ και οριοθετούνται, ενώ εγκρίνονται οι χρήσεις γης και οι όροι εκμετάλλευσης και τίθενται οι περιορισμοί και οι όροι προστασίας του περιβάλλοντος. Με την ΚΥΑ ορίζεται ως μέγιστος αριθμός κλινών οι 3.500 στο τμήμα Ρωμανού και οι 1.200 στο τμήμα της Πύλου, και η ανέγερση κτηρίων για ειδικές χρήσεις στα 17.500 μ² και 40.000 μ² αντίστοιχα, ενώ τίθε-

νται και ως προθεσμία τα δύο (2) έτη για την απόκτηση της γης που λείπει για να προβεί στην πλήρη αδειοδότηση του έργου. Σύμφωνα δε με την ενημερωτική έκθεση που συνέταξε το 1999 η TEMES A.E., ο συνολικά δομημένος χώρος για το τμήμα Ρωμανός θα ανέρχεται σε 148.000 μ², ενώ για το τμήμα Πύλου σε 103.000 μ². Το Β' ΚΠΣ τελείωσε χωρίς να έχει αρχίσει το έργο, το οποίο έχει πλέον ενταχθεί στο Γ' ΚΠΣ (ΥΠΑΝ-ΕΠΑΝ-Μ5.2) με το ποσό των 60 δισ. Παρά δε τη διαρκώς τροποποιούμενη νομοθεσία (ισχύει μόνο για την ΠΟΤΑ Μεσσηνίας και δεν ισχύουν οι γενικοί νόμοι!!!) και τις διαρκείς παρατάσεις (ήδη δόθηκε η τρίτη!!!), το έργο δεν έχει εξασφαλίσει ούτε την έγκριση των περιβαλλοντικών όρων, ενώ έχει προκαλέσει πολλές φορές τον έλεγχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

2. Η θέση της θεσμικής κοινωνίας

Το επενδυτικό σχέδιο απευθύνεται μεν σε ένα μοναδικό τόπο, όμως ο τόπος αυτός βρίσκεται σε διαρκή υποβάθμιση του τοπικού παραγωγικού συστήματος (κρίση αγροτικού συστήματος, ανύπαρκτη οριζόντια διασύνδεση με μεταποίηση, ισχνή τουριστική ανάπτυξη, χαμηλή αξιοποίηση ιστορικών και οικολογικών πόρων, τεράστιες ελλείψεις σε κοινωνική και τεχνική υποδομή κ.λπ.). Η θεσμική εξουσία και η εκπροσώπηση της επιχείρησαν να καλύψουν το αναπτυξιακό έλλειμμα με την ομόφωνη και άνευ όρων στήριξη στην ΠΟΤΑ. Έτσι, το σύνολο των κοινοβουλευτικών κομμάτων, η τοπική αυτοδιοίκηση και το νομαρχιακό συμβούλιο Μεσσηνίας (εκτός από τους εκπροσώπους των παρατάξεων της Αριστεράς, που κρατούν τελευταία μια πιο κριτική στάση), το σύνολο των τοπικών ΜΜΕ, διαγωνίζονται ποιος θα παράσχει τη μεγαλύτερη στήριξη και πώς θα κατασταλούν οι όποιες κριτικές φωνές ή τα άπειρα πλέον ερωτήματα των πολιτών.

3. Τελικά συμφωνούν όλοι;!

Παρά τη σχεδόν ισοπεδωτική-ολοκληρωτική νοοτροπία των κρατούντων, κάποιοι ανησυχούν, στέκονται κριτικά, θέτουν ερωτήματα και ελέγχουν. Από τους πρώτους που στάθηκαν κριτικά και άρχισαν να ασκούν έλεγχο σε όσα σωτηριολογικά εξαγγέλλονταν είναι η Κίνηση Πολιτών «ΚΙΝΩ», με έδρα την Πύλο, η οποία μάλιστα εκδίδει διμηνιαίο έντυπο (υπό έκδοση το φύλλο υπ' αρ. 21). Τα μέλη της ΚΙΝΩ, πολίτες από διαφορετικούς πολιτικούς χώρους, διαφορετικού μορφωτικού επιπέδου και επαγγελματικής δραστηριότητας, από την πρώτη στιγμή παρακολούθησαν την υπόθεση, έφεραν στο προσκήνιο τις απίστευτες παλινωδίες τόσο της επενδύτριας εταιρείας όσο και της κεντρικής ή τοπικής εξουσίας, αλλά και έλεγξαν και τη στάση των ΜΜΕ, που ήταν συχνά μια αντιδεοντολογική στάση υμνολογίας.

Προκειμένου να πείσει και να πειστεί, η ΚΙΝΩ διοργάνωσε στις 31 Μαρτίου 2002 ημερίδα-σταθμό (από άποψη τόσο οργάνωσης όσο και συμμετοχής του κόσμου), όπου αναπτύχθηκαν έντονος διάλογος και επιχειρήματα με τη συμμετοχή επιστημόνων κύρους και καθηγητών πανεπιστημίων. Με τη βοήθεια των ειδικών διατυπώθηκαν μια σειρά από ερωτήματα και εξετάστηκαν παράμετροι για τις επιπτώσεις της επένδυσης στην περιοχή. Πάνω από όλα όμως η ΚΙΝΩ έδειξε τον υπεύθυνο τρόπο προσέγγισης τέτοιων σοβαρών θεμάτων με τον μονα-

Ελαιώνας της περιοχής: η κατάσταση πριν τις επεμβάσεις

Ελαιώνας της περιοχής: η κατάσταση μετά τις επεμβάσεις

δικά ανοιχτό και δημοκρατικό διάλογο που οργάνωσε, στον οποίο παρευρέθηκαν ο επενδυτής, ο οποίος υπερασπίστηκε τις προτάσεις του, και πολιτικοί εκπρόσωποι της περιοχής. Την τεράστια επιτυχία της ημερίδας επιχείρησε να «υπερκεράσει» μια άλλη ημερίδα, που διοργάνωσε το ΙΝΕ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ με θέμα «Εργαζόμενοι και τουρισμός» (!!!), που έγινε στους Γαργαλιάνους στις 15 Απριλίου 2002 με μοναδικό σκοπό να ξαναπροβληθούν οι θέσεις των επενδυτών. Όμως και εκεί η ΚΙΝΩ, με την παρέμβαση των εκπροσώπων της, έθεσε ερωτήματα και άσκησε έντονη κριτική. Το ίδιο έγινε και στην ημερίδα που διοργάνωσε ο Δήμος Γαργαλιάνων στις 20 Νοεμβρίου 2004 με τη συμμετοχή των επενδυτών και μεγάλου αριθμού επιστημόνων και μελετητών που τη στηρίζουν. Στην ημερίδα αυτή, μετά από καθοριστική παρέμβαση της ΚΙΝΩ αλλά και θιγομένων πολιτών, αποκαλύφθηκε η έλλειψη επιχειρημάτων και η μη δέσμευση για κανένα κρίσιμο θέμα. Έτσι, κλονίστηκε η «τυφλή» και άνευ όρων αποδοχή από τους κατοίκους αλλά και κάποιους εκπροσώπους.

Η δράση της ΚΙΝΩ δεν έχει αφήσει ασυγκίνητους σοβαρούς αναλυτές, πανεπιστημιακούς και μάχιμους ριζοσπάστες οικολόγους. Έτσι, με τη δράση της ΚΙΝΩ και την ΠΟΤΑ έχουν ασχοληθεί αναλυτές όπως οι Γ. Βότσης, Γ. Σχίζας, Β. Παπακριβόπουλος, αλλά και εφημερίδες όπως η *Καθημερινή*, η *Ελευθεροτυπία*, η *Αυγή*, η *Εποχή* και το περιοδικό *Οικοτοπία*. Η ΚΙΝΩ έχει θέσει ερωτήματα για την αναπτυξιακή, οικολογική και κοινωνική σκοπιμότητα της επένδυσης και έχει αντιταχθεί: 1) στα γήπεδα γκολφ (έγινε επερώτηση από ευρωβουλευτή των πρασίνων στην Ευρωβουλή, ενώ υπάρχει συντονισμός με το κίνημα των αντιγκόλφερς), 2) στην άσκηση αναγκαστικής απαλλοτριώσης για την απόκτηση γης για την κατασκευή των γηπέδων, 3) στην καταστροφή του περιβάλλοντος και τη βίαιη αλλαγή χρήσης γης, 4) στην κατασπατάληση του σπάνιου υδατικού πόρου και στην αφειδώς και χωρίς κανέναν έλεγχο παραχώρηση επέμβασης σε δύο ποτάμια της περιοχής, 5) στη σκανδαλώδη ρύθμιση του χώρου, η οποία αντί για πολεοδόμηση επιτρέπει (με νόμο!) τη σύσταση οριζόντιων και κάθετων ιδιοκτησιών, 6) στην απαλλαγή από φορολογία για κάθε μεταβίβαση ή αγορά, 7) στη μείωση του ποσοστού παραχώρησης για την εξασφάλιση ενός στοιχειώδους δικτύου κοινοχρήστων χώρων (από 212 στρ. με νόμο μειώνεται η έκταση στα 50), 8) στη μη οριοθέτηση των ρεμάτων και των ποταμών, 9) στην υποβάθμιση του ζητήματος της NATURA, 10) στην έλλειψη αναπτυξιακής διασύνδεσης με την

περιοχή (απασχόληση, απορρόφηση τοπικής παραγωγής, ανοιχτός χαρακτήρας μονάδας), και σε πολλά άλλα επιμέρους.

Το τελευταίο διάστημα η ΚΙΝΩ έχει αναδείξει ως μείζον ζήτημα τη σχεδιαζόμενη κατασκευή δύο γηπέδων γκολφ έκτασης 285 στρ. το καθένα [σύμφωνα με τις ισχύουσες προδιαγραφές Απόφ. Υπ. Τουρισμού 520010/6/94 (ΦΕΚ 42/Β/26-1-94), για γκολφ 18 οπών απαιτούνται 550 στρ.!). Την αντίθεσή της την έχει δείξει με παρεμβάσεις και ανακοινώσεις στον τοπικό τύπο, με πρόκληση του ενδιαφέροντος του αθηναϊκού τύπου, με αναφορές στην ευρωπαϊκή ένωση και ερωτήματα στο ΥΠΕΧΩΔΕ, τον Πρωθυπουργό και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, με τη συλλογή υπογραφών και την ανάπτυξη δικτύου σε συνεργασία με οικολογικές κινήσεις και πανεπιστημιακούς. Οι λόγοι για τους οποίους η ΚΙΝΩ αντιτίθεται στα γκολφ είναι οι εξής:

- για την κατασκευή τους και την εξασφάλιση γης ο επενδυτής προβαίνει σε αναγκαστική απαλλοτρίωση σε βάρος σχεδόν 70 ιδιοκτησιών (250 στρ.), βάση της ΚΥΑ 1079579/7291/0010/11-10-04 (ΦΕΚ 925/18-10-04) των Υπ. Οικονομίας και Τουριστικής Ανάπτυξης·

- δεσμεύει, χωρίς τον ελάχιστο έλεγχο, μεγάλο μέρος των υδατικών πόρων της περιοχής, ελέγχοντας το βασικό ποταμό και τον κύριο χείμαρρο της περιοχής, εκτελώντας έργα λιμνοδεξαμενών και έργων υδροληψίας, σε μια περιοχή με πρόβλημα υποβάθμισης ποιότητας νερών και φαινομένων υφαλμύρωσης·

- αλλάζει τη χρήση σε 2.800 στρ. γης και την πανίδα της μεταβάλλοντάς τη σε «τεχνητό χώρο πρασίνου» με φυτικό υλικό ξένο στο τοπίο και το τοπικό οικοσύστημα. Η επέμβαση αυτή θα έχει πολλαπλές αρνητικές επιπτώσεις με την εντατική χρήση λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων και (γιατί όχι;) μεταλλαγμένου φυτικού υλικού στο οικοσύστημα, στα υπόγεια νερά, στην υγεία των κατοίκων και των επισκεπτών και, τέλος, και σε αυτή την ίδια τη βιοποικιλότητα του ευαίσθητου οικοτόπου της λιμνοθάλασσας.

Σε αυτό τον αγώνα μπορεί η ΚΙΝΩ να νιώθει συχνά μόνη της και πολλές φορές αδύναμη, πιστεύουμε όμως ότι δεν υπάρχει άλλος δρόμος παρά ο δρόμος της κριτικής και της αντίστασης σε σχέδια και νοοτροπίες που αλλοτριώνουν συνειδήσεις και παραμορφώνουν τον τόπο μας.

ΟΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΧΩΡΟΙ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΕΙΜΗΝΕΣ ΜΕΤΑ ΤΟΥΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ

Ηλίας Γιαννίρης*

Ελεύθερος χώρος είναι κάθε αδόμητη έκταση (πάρκα, οικόπεδα κ.λπ.) ανεξάρτητα από το ιδιοκτησιακό καθεστώς. Η Αθήνα διεθνώς έχει ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά πράσινου (2,55 μ²/κάτοικο), όταν στη Βιέννη είναι 20 μ²/κάτ.,

* Δρ. Πολεοδόμος-Χωροτάκτης, υπεύθυνος του Παρατηρητηρίου Ελεύθερων Χώρων (www.asda.gr/elxoroι) της Συντονιστικής Επιτροπής Συλλόγων και Κινήσεων για την προστασία των ελεύθερων χώρων και την ποιότητα ζωής στην πόλη, e-mail: igiann@tee.gr.